

Zdenka Holsedl Pertoci | Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota

Obravnava Brižinskih spomenikov v srednjem strokovnem izobraževanju

Addressing Freising Manuscripts in Secondary Vocational Education

Ključne besede:

srednja poklicna in tehniška šola, slovenščina, Brižinski spomeniki, književna učna ura, delovni list

Keywords:

secondary vocational and technical school, Slovenian, Freising Manuscripts, literature lesson, worksheet.

Izvleček

Članek prinaša predstavitev učne ure pouka slovenščine s področja književnosti na Srednji poklicni in tehniški šoli v Murski Soboti. Gre za izbor književne učne ure v srednjem strokovnem izobraževanju, ki je drugačna od klasičnih, saj pri spoznavanju Brižinskih spomenikov uporabljamo drugačne metode in oblike dela. Dodana je učna priprava, po kateri je bilo besedilo obravnavano, in samostojni delovni list, ki je prinesel lažje razumevanje obravnavanega besedila.

Abstract

This article presents a literature lesson from the Slovenian literature class at the Secondary Vocational and Technical School in Murska Sobota. Incorporating such a lesson in secondary vocational education is novel because learning about the Freising Manuscripts necessitates alternative methods and forms of work. The lesson plan for the text discussion and a standalone worksheet to aid comprehension of the text accompany the article.

Uvod

Pouk književnosti se v današnji sodobni šoli zelo prilagaja potrebam dijakov, saj učitelji pri izobraževanju nove učne snovi želimo, da bi jo dijaki osvojili v čim boljši in kakovostni meri. Trudimo se, da bi jo posredovali na najzanimivejše načine, kar lahko dosežemo z različnimi metodami in oblikami dela, pri tem pa uporabljamo različne učne pripomočke. Še posebej to velja za srednje strokovne šole, saj se tukaj dijaki izobražujejo za strokovni poklic, kjer jih bolj kot slovenščina zanimajo strokovni predmeti. Vendar pa slovenščina še vedno predstavlja temeljni splošnoizobraževalni predmet, kjer se dijaki usposablajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku, zato je nujno, da jo izobražujemo na zanimiv in vzgojen način.

Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota

Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota (SPTS) je ustanovljena kot javni zavod za opravljanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti, ki se opravlja kot javna služba na področju izobraževanja na podlagi izobraževalnih programov. Delovanje zavoda temelji na Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju in lahko izvaja redno izobraževalno delo po programih: nižjem poklicnem izobraževanju za pridobitev nižje poklicne izobrazbe; srednjih poklicnih programov za pridobitev srednje poklicne izobrazbe; srednjih tehniških programov za pridobitev srednje strokovne izobrazbe in poklicno-tehniško izobraževanje srednjih tehniških programov za pridobitev srednje strokovne izobrazbe. Je srednja šola s častitljivo več kot stoletno tradicijo neprekinjenega delovanja. Poslanstvo šole je vzgajati in posredovati znanje ter strokovno izobrazbo generacijam mladih iz roda v rod (www.spts.si).

Na Srednji poklicni in tehniški šoli Murska Sobota obravnavamo v srednjem strokovnem izobraževanju, ki traja 4 leta, vsebine književnosti po veljavnem učnem načrtu in po predmetnem izpitnem katalogu za poklicno maturo. V literarnozgodovinskem sklopu srednjega veka katalog predpisuje obravnavo Brižinskih spomenikov, kjer je izpostavljen II. Brižinski spomenik. Omenjeno vsebino sem obravnavala

v 1. letniku programa elektrotehnik, kjer so dijaki na zanimiv in nekoliko drugačen način spoznali novo vsebino in jo uspešno usvojili.

Brižinski spomeniki

Brižinski spomenik so prvi in hkrati najstarejši zapis v slovenščini. Je najstarejše slovansko besedilo zapisano v latinici. Gre za karolinško minuskulo, kjer beseda karolinška izhaja iz Karla Velikega in minuskula, ki pomeni male črke. Zapisan je jezik, kakršen je bil v začetku svojega razvoja (zgodnja slovenščina). Nastali so okoli leta 1000 na avstrijskem Koroškem. Zapisali so jih nemški duhovniki, ki so med Slovenci širili krščansko vero. Našli so jih v bavarskem mestu Freising (Brižinje) leta 1803. Nato so jih prenesli v Münchensko državno knjižnico, kjer jih hranijo še danes. Brižinski spomeniki so sestavljeni iz treh delov: I. spomenik je obrazec splošne spovedi, II. spomenik je pridiga o grehu in pokori in III. spomenik je spovedna molitev. Besedila niso izvirna, ampak prevedena po latinskih in nemških predlogah. Pomen Brižinskih spomenikov se kaže v kulturnem (najstarejši ohranjeni zapis v slovenščini), jezikovnem (osnova za znanstveno raziskovanje slovenskega jezika) in verskem (širjenje krščanstva) pomenu. Najpomembnejši za obravnavo je II. Brižinski spomenik, to je Pridiga o grehu in pokori, kjer dijaki spoznajo vsebino, pomen in značilnosti pridige.

II. Brižinski spomenik: Pridiga o grehu in pokori

Je pridiga o grehu in pokori. Pridiga je polliterarno besedilo, namenjeno bogoslužju in cerkvenemu pouku. Posebna vrsta pridige je homilija, ki razlaga odlomek iz Svetega pisma, kot je primer v II. Brižinskem spomeniku.

V Pridigi o grehu in pokori duhovnik podaja krščanski nauk o grehu in zveličanju. Najprej razloži, zakaj je na človeštvo prišla vrsta nesreč. Potem razlaga, da se je treba odpovedati različnim grehom (sovraštvu, umoru, žrtvovanju, klevetanju), da bi dosegli zveličanje. Za krščanski zgled postavi mučenika in na koncu poziva h kesanju. Za lažjo ponazoritev obravnavanega besedila dodajam primer učne ure z delovnim listom.

Ecc bi deat nas neze
grefil tevuokigemube
firi starofiti neprigem
lioki nikoligese per
fali neimugi nistina
telelemoki nuuvug
kigemubefiri bone
felavuztiubui ne
priualninu uvignai
odfelavuztibosige lotom
nanafoelavuekiki
fitalati lperfali boi
do neimoki liblre
dulemirt lpagiba
tiriia pomenem ze
dai zino uuebofi na
refemze botomu oz

nikiseli za niuen
ti nicacose ubega
ti nugefati pred
stolom bosi gem ze
zopirnicom nasim
ze zlodgem flapim
igeff ze pred bosi
ma ofima v laco
mu zuoimi v ti
i zuoim glagolom
i zbovuedati sfoge
nasem zaete chisto
fluoril libobodi do
bro libali zi z lo
dactomudini zint
mu z lre ide nea
mo ze veloniti nu

109
daboromu nune iſciſcu uſedecheu ſtram
wah ich claram ze mod niZah iuZeLeZneh
lum ze im lZeſti ich vvoſich Udepenh
pigem l obeti naſſem boZeckachu luime
neZem oZeepſgenuge boſie te uteffahu
teLeZ naſich iduſnaſich temi temitiZe deli
Tigeſemofem inui eſſe bogu briſiſaZe tao
burn cceſe tage dela Tinli inam ze mod
naſnem delati uſeo lti tomuge vuirch
ni delate onibo laſ nemo oſu Gozpodido
na natrovuexhu ſeg dan tamoge vZel
na naboiachu boZa li vZeZarſtau ſiuoge
obuiachu naga ode eſieſt ugrouleno iZ
achu malo mogoncka com doconi iZvvo
uime boſie boZZeckacho lenico^{com} boſiem lgeZm
myZna Zigreahu ſtran braxia boZuuan ib
na bodcra vvi Zuoge bgem lgoſenemofem

160.
ge raz tygachu atobac
mui nunge nasu prau
dnu vuerun ipraudno
vzbovednu toicmosim
kormi esconi to vuc
lico strastu fluorise
dapotomu / in zi bosi
raba prilluause tpe
im greehi vuasi poste
te sim vzbovedni bo
dere greehov nuasih

Primer učne ure z delovnim listom

Artikulacijska stopnja	Dejavnosti učitelja	Dejavnosti dijakov	Učne metode in oblike učne vsebine učila
1. Motivacija	Dijakom predvajam posnetek, na katerem bodo brana besedila iz Brižinskega spomenika II.	Poslušajo posnetek.	frontalna oblika posnetek
Napoved učnih ciljev	Povem, da bomo danes spoznali Brižinske spomenike.	Dijaki poslušajo razlago in odprejo berila na str. 177.	razlaga berilo
2. Usvajanje nove učne snovi	Dijakom povem, da so prvi zapisi v slovenskem jeziku Brižinski spomeniki. Pojasnim njihovo zgradbo: I. in III: spomenik sta Obrazca splošne spovedi, II. spomenik je Pridiga o grehu in pokori. Razložim nastanek Brižinskih spomenikov (Freisinški), da so nastali okoli leta 1000 in so shranjeni v Münchnu. Imajo kulturni, verski in jezikovni pomen. Povem, da so napisani v latinici, pisava pa se imenuje karolinška minuskula. Povem, da bomo spoznali in prebrali II. Brižinski spomenik. a) <i>Interpretativno branje besedila</i> Preberem odlomek. b) <i>Čustveno-spoznalni premor</i> c) <i>Izpoved doživetja</i> O prebranem odlomku jim postavljam vprašanja. Ali ste besedilo razumeli? Kakšno se vam zdi? Ali vam je bilo všeč? Ste razumeli vse besede? d) <i>Interpretacija</i> Povem, da bomo besedilo še enkrat prebrali po delih in ga vsebinsko razčlenili. Dijake ob vsakem prebranem delu sprašujem o vsebini. Razložim, da gre za pridigo ali homilijo. Pridiga govori o tem, kako naj bi ljudje živeli. Na začetku izpostavi grešnike, katera dela naj bi opuščali, kako naj bi živeli. Razdelim delovni list. e) <i>Nove naloge</i> Dam navodila za reševanje nalog od a do e. Rešitve pregledamo. Dam navodila za reševanje nalog od ena do tri. Opozorim jih na zadnjo nalogo, v kateri morajo iz besedila izpisati zahtevane besedne figure.	Dijaki spoznajo prvi ohranjeni zapis v slovenskem jeziku in njegovo zgradbo. Dijaki spoznajo kdaj, kje, zakaj so Brižinski spomeniki nastali in kje jih hranijo. Spoznajo njihovo pisavo, da obsegajo tri spomenike in njihov pomen. Dijaki se seznani z originalnim zapisom Brižinskih spomenikov. Dijaki poslušajo in spremljajo v berilu interpretativno branje. Dijaki izrazijo svoje dožitve ob prebranem besedilu (občutja, zaznave, predstave). Dijak prebere neznane besede iz berila. Dijak glasno prebere odlomek v berilu. Dijaki razčlenjujejo literarno besedilo, dopolnjujejo prvotno doživetje s poglobljenim razumevanjem. Povzemajo tematske in sporočilne sestavine. Razumejo, da gre za pridigo, ki jo govori duhovnik. Dijaki razumejo vsebino Pridige o grehu in pokori. Dijaki individualno rešijo naloge od a do e. Z reševanjem nalog ponovijo splošne značilnosti BS. Dijaki v dvojicah rešijo naloge ena, dve in tri. Ponovijo vsebino Brižinskega spomenika II in njegovo sporočilo.	razgovor frontalna oblika razlaga Brižinski spomeniki Brižinski spomeniki II razgovor frontalna oblika vsebina razlaga pridiga ali homilija delovni list individualno delo delo v dvojicah delo z besedilom

Artikulacijska stopnja	Dejavnosti učitelja	Dejavnosti dijakov	Učne metode in oblike učne vsebine učila
	Spremljam njihovo delo, jim nudim pomoč in razložim, če je še kaj potrebno. Dopolnim nejasnosti. Rešitve pregledamo.	Razumejo, da je delo pridiga. Obnovijo znanje o pridigi. Iz besedila izpišejo zamenjan besedni red, stopnjevanje in naštevanje. Dijak prebere rešitve.	frontalna oblika razgovor
4. Urjenje, vadba ponavljanje, utrjevanje	Dijakom postavljam vprašanja. Kaj veš o nastanku, pisavi, obsegu BS? Kaj veš o II. BS (vsebina, zgradba, pridiga, slog)? Kakšen je pomen BS?	Ustno odgovarjajo na vprašanja.	frontalna oblika razgovor

Povzetek

Program srednjega strokovnega izobraževanja zahteva po katalogu znanja za pripravo na poklicno matura tudi obravnavo Brižinskih spomenikov. Posebni poudarek je na II. Brižinskem spomeniku (Pridiga o grehu in pokori), kjer dijaki spoznajo predvsem vsebino, jezik in pomen te pridige za življenje. Za lažjo ponazoritev poučevanja te učne enote sem v okviru Srednje poklicne in tehniške šole Murska Sobota prikazala potek učne enote z dodanim delovnim listom. Ugotovila sem, da se mora učitelj pri takšnem umetnostnem besedilu zelo potruditi, da bo dosegel zastavljene učne cilje. Izbrati mora različne metode in oblike dela, s katerimi pridobi povratno informacijo s preverjanjem in ocenjevanjem znanja. Po končani izvedeni uri in preverjanju sem ugotovila, da takšen izbor učnih pripomočkov, kot je samostojni delovni list, zelo pripomore k boljšemu razumevanju vsebine in potem tudi k pomenu obravnavanega besedila.

Viri in literatura

Brižinski spomeniki: Tisoč let slovenske pisane besede. <https://365.rtvlo.si/arhiv/dokumentarni-filmi-in-oddaje-izobrazevalni-program/170755535>

Holsedl, Z. (2023). *Individualni učni list*, Murska Sobota.

Lah, K., Lenaršič, B., Perko, J., Matajc, V. in Marinčič, M. (2020). *Berilo 1: Umetnost besede, berilo in učbenik za prvi letnik gimnazij in štiriletnih strokovnih šol*. Mladinska knjiga.

SPTS. <http://www.spts.si/>

Srednje strokovno izobraževanje (SSI). Katalog znanja. Slovenščina. <http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2017/programi/Ssi/KZ-IK/katalog.htm>

Primer individualnega učnega delovnega lista

Brižinski spomeniki

a) Brižinski spomeniki so najstarejši ohranjeni zapis slovenskega jezika in najstarejše slovanske besedilo, napisano, v latinici.

Kakšna je pisava Brižinskih spomenikov? _____

b) Kako jih še drugače imenujemo? _____ po mestu _____.

c) Zakaj so jih rabili nemški duhovniki?

d) Nastali so na slovenskem Koroškem ob Vrbskem jezeru okoli l. 1000 in obsegajo 3 spomenike:

e) Kakšen je pomen Brižinskih spomenikov?

Brižinski spomenik II: Pridiga o grehu in pokori

1. Vsebina

a) Uvodne besede se nanašajo na izvirni greh. Kdo ga je prvi povzročil?

b) Katere nesreče so doletele človeštvo zaradi izvirnega greha?

c) Katerim delom se je treba odpovedati?

d) Koga postavi za zgled?

e) Katera dela so opravljali?

f) Komu so se s temi deli približali?

g) Kaj bo vsakega človeka dočakalo?

zemeljski raj je izgubljen
zaradi greha

hudi duh na delu

dela hudega duha,
ki jih Bog sovraži

priporočanje svetnikom

pobuda in odločitev za
dobro, telesna in duhovna
dobra dela

spodbujanje pobuda in
odločitev za dobra dela

poslednja sodba

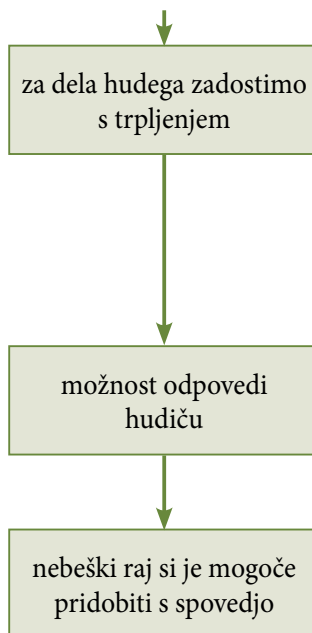

h) Kako sodijo tistim, ki so opravljali slaba dela?

i) Kateri ljudje bodo zveličani?

j) S čim si verni pridobijo nebeški raj?

2. Zakaj je pridiga o grehu in pokori homilija?

3. Brižinski spomeniki so primer govorniško privzdignjenega srednjeveškega liturgičnega sloga. Poišči naslednje:

- zamenjavo besednega reda in samostalnikov:

- stopnjevanje:

- naštevanje:
